

NIEPODLEGŁOŚĆ I PAMIĘĆ
2025, nr 2 (90)

Mateusz Ratyński

Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego

ORCID: 0000-0002-8346-5254

**Edward Adolf Peplowski (1880–1960).
Inżynier, minister pracy i opieki społecznej, senator**

Słowa kluczowe

Edward Adolf Peplowski, Liga Narodowa, Narodowa Partia Robotnicza, parlamentaryzm, Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej

Streszczenie

Artykuł prezentuje sylwetkę i działalność Edwarda Adolfa Peplowskiego. Inżynier górnictwa, absolwent Instytutu Technologicznego w Petersburgu był w okresie zaborów czynnym działaczem niepodległościowym związanym z Narodowym Związkiem Robotniczym (w II RP z Narodową Partią Robotniczą). W dwudziestoleciu międzywojennym Peplowski był senatorem RP (1928–1935), sprawował także urząd ministra pracy i opieki społecznej (1920–1921). Zajmował też wysokie stanowiska w przedsiębiorstwach związanych z branżą górniczą i włókienniczą.

Edward Adolf Peplowski urodził się 11 kwietnia 1880 roku w Starachowicach w rzymskokatolickiej inteligenckiej rodzinie pochodzenia szlacheckiego, herbu Gozdawa¹. Jego rodzicami byli Eugeniusz Peplowski (1847–1897) oraz Marianna (Maria) z Bairdów (1849–1937). Ojciec Edwarda, z wykształcenia inżynier, pracował jako hutmistrz w Spółce Akcyjnej Towarzystwa Zakładów Starachowickich. Stryjem przyszłego

¹ Na temat Edwarda Adolfa Peplowskiego nie powstała dotychczas zwarta biografia. Pisali o nim C. Brzoza, K. Stepan, *Posłowie polscy w parlamencie rosyjskim 1906–1917*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2001, s. 163–164; R. Wapiński, *Peplowski Edward Adolf*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 25, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1980, s. 592–593.

ministra był za to znany działacz niepodległościowy Adolf Pełowski (1843–1916) – prawnik, mecenas, naczelnik Częstochowy i Warszawy w trakcie Powstania Styczniowego².

Początkowo Edward Pełowski uczył się w V Rządowym Gimnazjum Filologicznym w Warszawie, następnie rozpoczął studia w Instytucie Technologicznym w Petersburgu. W trakcie nauki akademickiej zaangażował się w działalność o charakterze patriotycznym i niepodległościowym. Był członkiem Związku Młodzieży Polskiej „Zet”, konspiracyjnej organizacji akademickiej o profilu narodowym. Aktywnie kierował pracą oświatową prowadzoną przez studentów Instytutu wśród polskich uczniów w gimnazjach petersburskich. Przyszły minister dołączył również do Ligi Narodowej, tajnej elitarniej organizacji narodowodemokratycznej³. W trakcie studiów zawarł liczne znajomości z szeregiem przyszłych polityków, prominentnych działaczy gospodarczych i przemysłowców okresu II RP, m.in. z Andrzejem Wierzbickim, Pawłem Romockim, Jerzym Iwanowskim i Leonem Skibińskim. Sylwetkę Pełowskiego następująco przedstawił w swoich wspomnieniach jego akademicki kolega Andrzej Wierzbicki: „Wspaniały to był typ urody męskiej, z którą harmonizowała siła jego charakteru, poczucie niezależności – potrafił je zachować do ostatnich czasów we wszystkich okolicznościach jego życia – i odpowiedzialności za podjęte zadania”. W jeszcze innym fragmencie pamiętników nazwał Pełowskiego „ostatnim z Horeszków”, nawiązując do romantycznego bohatera epopei Adama Mickiewicza – *Pan Tadeusz*⁴.

W 1906 roku Pełowski ukończył studia, uzyskując tytuł inżyniera technologa⁵. W kolejnych latach pracy zawodowej zdobył uznanie jako niezwykle utalentowany konstruktor i specjalista w dziedzinie maszyn kopalnych oraz urządzeń przemysłu przędzalno-tkackiego. Po powro-

² K. Pełowski, *Adwokat Adolf Pełowski. Mistrz polskiego słowa*, „Palestra” 1979, nr 8–9, s. 260–261.

³ *Wspomnienia z czasów przynależności do Ligi Narodowej dr. med. Józefata Bohuszewicza*, [w:] *Liga Narodowa (1893–1928). Wybór relacji*, wybór, wstęp i oprac. T. Sikorski, A. Wątor, Muzeum Historii Polski, Warszawa 2015, s. 301–304.

⁴ A. Wierzbicki, *Żywy Lewiatan. Wspomnienia*, wstęp i oprac. P. Wierzbicki, Krajowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 2001, s. 72 i 329.

⁵ *Księga pamiątkowa inżynierów technologów Polaków wychowawców Instytutu Technologicznego w Petersburgu w rocznicę stulecia uczelni*, Druk St. Niemiry Syn i S-ka, Warszawa 1933, s. 45, 61, 71 i 95.

cie do Królestwa Polskiego podjął pracę w Sosnowcu, w przedsiębiorstwie robót górniczych, wiertniczych i hydrologicznych Michała Łempickiego, w którym pozostał do 1909 roku⁶. Nie zaniechał działalności politycznej. Był w 1905 roku współtwórcą Narodowego Związku Robotniczego, ugrupowania narodowo-chrześcijańskiego prowadzącego akcję niepodległościową, głównie wśród klasy robotniczej. Na terenie Zagłębia Dąbrowskiego, wraz ze swoim kolegą Adamem Chądzyńskim, inicjował prace organizacyjne i agitacyjne. NZR bardzo blisko współpracował z obozem narodowym, powszechnie uważano go za ekspozyturę Ligi Narodowej. Podczas rewolucji 1905–1907 NZR zwalczał ruch rewolucyjny, stanowiąc w środowiskach robotniczych konkurencję dla socjalistów⁷.

W lutym 1907 roku, jako przedstawiciel NZR, Peplowski w wieku zaledwie 27 lat uzyskał mandat posła z guberni piotrkowskiej do II Dumy Państwowej, czyli parlamentu Imperium Rosyjskiego. Kluczowe w wyborze były konotacje rodzinne Peplowskiego. Sylwetkę nowego posła następująco przedstawił „Goniec Poranny”: „W czasie pobytu nad Newą, był on jednym z najdzielniejszych przedstawicieli młodzieży narodowej (...). Posiada on – podobnie jak i stryj jego, mecenas Adolf Peplowski – porywającą mowę, która zjednała mu wielką popularność, zarówno w Warszawie, jak i w Zagłębiu”⁸. Polityk wszedł w skład Koła Polskiego kierowanego przez Romana Dmowskiego. Był członkiem Komisji ds. Pomocy Bezrobotnym. Uczestniczył w debacie o ochronie interesów pracowników, opowiadał się za pomocą dla bezrobotnych, ostro wypowiadał się o polityce rusyfikacji w Królestwie Polskim. Po rozwiązaniu Dumy w czerwcu 1907 roku odrzucił możliwość ubiegania się o reelekcję i powrócił do pracy zawodowej w Zagłębiu Dąbrowskim⁹.

⁶ Zob. szerzej: *Sosnowiec. Zarys rozwoju miasta*, pod red. H. Rechowicza, Śląski Instytut Naukowy w Katowicach, Warszawa–Kraków 1977.

⁷ *Wspomnienia z czasów przynależności do Ligi Narodowej dr. med. Józefata Bohuszewicza...*, op. cit., s. 306. Zob. też: T. Monasterska, *Narodowy Związek Robotniczy 1905–1920*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1973; M. Ratyński, *Chądzyński Adam*, [w:] *Słownik biograficzny polskiego katolicyzmu społecznego*, t. 3, pod red. R. Łatki, Instytut Dziedzictwa Myśli Narodowej im. Romana Dmowskiego i Ignacego Paderewskiego, Wydawnictwo Neriton, Warszawa 2022, s. 69–75.

⁸ *Wybory w Królestwie Polskim*, „Goniec Poranny” 1907, nr 84, s. 4.

⁹ Z. Łukawski, *Koło Polskie w Rosyjskiej Dumie Państwowej w latach 1906–1909*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967, s. 176;

W tym czasie w NZR ożywiły się głosy krytyczne wobec lojalistycznej postawy narodowej demokracji względem Rosji. Jak relacjonował wydarzenia lekarz chirurg i członek NZR Józefat Bohuszewicz:

Już w r. 1905 w środowisku warszawskim pojawiły się pierwsze objawy fermentu. Na czele niezadowolonych stali: Ludwik Zieliński, Stefan Natanson, Janikowski, później przyłączył się do nich [E.] Pełowski, po przyjeździe z Petersburga. Opozycja ta nie była jednak skrzystalizowana, nie wyrażała jasno, o co i o jakie konkretne fakty im chodzi, niemniej nie reprezentowała swego własnego programu. Podstawowym zarzutem opozycji była zbyt mała demokratyczność Ligi i Stronnictwa Demokratyczno-Narodowego¹⁰.

Wraz z usamodzielnieniem się NZR w 1908 roku, Pełowski wystąpił z szeregiem innych czołowych działaczy ze struktur Ligi Narodowej. We wrześniu tego roku, na VI zjeździe NZR został wybrany w skład Zarządu Głównego, na czele którego stał Adam Chądzyński. W marcu 1909 roku Pełowski został aresztowany wraz z wieloma innymi działaczami NZR w ramach masowej akcji likwidacji ugrupowania. Wobec braku dowodów uczestnictwa w nielegalnym ruchu oraz dzięki zapobiegliwości swojego adwokata, udało mu się zwolnić z więzienia za wysoką kaucją 300 rubli. Przyszły minister widząc los swoich kolegów partyjnych, w obawie przed ponownym aresztowaniem, opuścił zabór rosyjski i osiedlił się na terenie Czech, mieszkał m.in. w Pradze. Na emigracji Pełowski pracował jako inżynier, ograniczył jednak swoją działalność polityczną. W latach 1912–1914 jako reprezentant NZR wszedł w skład Komisji Tymczasowej Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych, porozumienia polskich partii politycznych działających w Galicji i Królestwie Polskim.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości Pełowski działał w NZR, następnie należał do Narodowej Partii Robotniczej, która po-

M. Ratyński, *Koło Polskie w Dumie Państwowej*, [w:] *Encyklopedia ruchu narodowego. Organizacje, wydarzenia, pojęcia*, t. 1, pod red. K. Kawęckiego, Instytut Dziedzictwa Myśli Narodowej im. Romana Dmowskiego i Ignacego Paderewskiego, Wydawnictwo Neriton, Warszawa 2022, s. 30–37.

¹⁰ *Wspomnienia z czasów przynależności do Ligi Narodowej dr. med. Józefata Bohuszewicza...*, op. cit., s. 312–313. Więcej o działalności Pełowskiego w Lidze Narodowej, zob. S. Kozicki, *Historia Ligi Narodowej. Okres 1882–1907*, „Myśl Polska” (Londyn) 1964, s. 149, 272 i 337.

wstała w maju 1920 roku w wyniku konsolidacji NZR z Narodowym Stronnictwem Robotników z terenów Wielkopolski. Nowe ugrupowanie miało charakter centrowy, głosiło hasła solidaryzmu narodowego. Miało spore wpływy w organizacjach społecznych i zawodowych, szczególnie w Zjednoczeniu Zawodowym Polskim. NPR uczestniczyła w formułowaniu wielu gabinetów rządowych. Była jednak partią bardzo podzielną, występowały bowiem na jej forum zarówno prądy lewicowe i propiłsudczykowski, jak i prawicowo-chadeckie¹¹.

Przez wiele lat Pełowski należał do Rady Naczelnej, był również skarbnikiem Głównego Komitetu Wykonawczego NPR. Ścisłe współpracował z prezesem ugrupowania Adamem Chądzyńskim, należał wraz z nim i Janem Stanisławem Jankowskim do tzw. warszawskiej „grupy inżynierów”. Polityk reprezentował bardziej prawicowy i zachowawczy nurt partii. Jak relacjonował, skonfliktowany z nim w latach trzydziestych Karol Popiel: „Pełowski miał utajoną tęsknotę do powrotu do prawowierności ortodoksyjnej z okresu kiedy NZR było częścią składową Ligi Narodowej”¹².

Jako reprezentant środowiska Pełowski od 13 grudnia 1919 do 9 czerwca 1920 roku sprawował urząd ministra pracy i opieki społecznej w centrowym gabinecie Leopolda Skulskiego. Objęcie stanowiska przez polityka opisał humorystycznie w swoim dzienniku Maciej Rataj, ludowiec i przyszły marszałek sejmu:

W tych warunkach zdarzały się historie tragikomiczne, jak sławne *qui pro quo* z Pełowskim. Chcąc związać z sobą Narodowy Związek Robotniczy, zdecydował się pan Paderewski na oddanie teki pracy członkowi tego stronnictwa, inż. Pełowskiemu, późniejszemu memu koledze z gabinetu Witosa. Niestety chciało, iż był w Warszawie drugi Pełowski, adwokat. Ponieważ pan Paderewski zapomniał się wypytać o bliższe szczegóły dotyczące kandydata poza tym, że nazywa się Pełowski, więc kancelaria

¹¹ Szerzej na temat NPR, zob. C. Demel, J. Krawulski, K. Rzepa, *Działalność Narodowego Stronnictwa Robotników i Narodowej Partii Robotniczej w Wielkopolsce w latach 1917–1937*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Poznań–Warszawa 1980; M. Paździora, *Górnośląska Narodowa Partia Robotnicza po zamachu majowym 1926–1937*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1975; A. Laska, *Narodowa Partia Robotnicza 1920–1937. Studia z dziejów ruchów społecznych w Drugiej Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo Oświatowe FOSZE, Rzeszów 2004.

¹² K. Popiel, *Wspomnienia polityczne*, Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych, Warszawa 1983, s. 35–36.

jego, znalazłszy zapewne w książce telefonicznej Pełowskiego adwokata, przedłożyła premierowi do podpisu wniosek o jego nominację na ministra, uwiadamiając równocześnie prasę i zaskoczonego niespodzianką kandydata, że wniosek odchodzi do naczelnika państwa. Szczęście, spostrzeżono się w czas w Belwederze i adwokat Pełowski musiał ustąpić miejsca inżynierowi Pełowskiemu¹³.

Po krótkiej przerwie Pełowski ponownie objął 24 lipca 1920 roku resort w Rządzie Obrony Narodowej Wincentego Witosa. Decyzją władz NPR ustąpił 5 marca 1921 roku z funkcji ministra, został zastąpiony przez swojego partyjnego kolegę Jana Stanisława Jankowskiego. Będąc szefem resortu, Pełowski został zapamiętany jako zdecydowany obrońca praw i przywilejów klasy robotniczej, co zostało uznane przez Karola Popiela za „koniunkturalne”¹⁴. Dzięki jego zaangażowaniu doszło chociażby do wprowadzenia ustawy o ośmiogodzinnym dniu pracy, kasach chorych czy komisjach rozjemczych. Był on jednak słabo zorientowany w bieżącej polityce. Jak wspominał trzykrotny premier i lider ludowców Wincenty Witos:

Edward Pełowski, minister pracy i opieki społecznej, był jako człowiek bez zarzutu, szczerzy, otwarty, przyjacielski, słowem niezrównany nabytek. Nie bardzo się zagłębiał w arkana większej polityki, co powodowało niezbyt fortunne wystąpienia wywołujące wzruszenie ramion albo i głośnie śmiechy u ministerialnych kolegów. Natomiast bardzo pilnie strzegł wszelakich praw robotniczych ustawą im zagwarantowanych, których jego zdaniem nie mogła naruszyć ani wojna, ani też braki nią powodowane¹⁵.

W podobnym tonie wypowiedział się socjalista, urzędnik ministerstwa Adam Pragier który podkreślał słabość charakteru i bojaźliwość Pełowskiego. Oceniał wręcz, że „był słabo zorientowany w sprawach, z którymi miał do czynienia”¹⁶.

¹³ M. Rataj, *Pamiętniki 1918–1927*, t. 1, wstęp i opracowanie M. Ratyński, Muzeum Historii Polski, Warszawa 2021, s. 107.

¹⁴ K. Popiel, op. cit., s. 36.

¹⁵ W. Witos, *Dzieła wybrane*, t. 2, *Moje wspomnienia*, wstęp i oprac. E. Karczewski, J.R. Szaflik, Wydawnictwo Instytutu Pamięci Narodowej, Warszawa–Wierchosławice 2024, s. 284. Zob. też: *Protokoły rządów Wincentego Witosa*, t. 1, *Rząd Obrony Narodowej (1920–1921)*, pod red. J. Gmitruka, M. Ratyńskiego, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Warszawa 2022.

¹⁶ A. Pragier, *Czas przeszły dokonany*, t. 1, wstęp i oprac. A. Friszke, E. Pejaś, Muzeum Historii Polski, Warszawa 2018, s. 354–355.

Po odejściu z urzędu ministra Pełowski objął w 1921 roku stanowisko naczelnego dyrektora Państwowych Zakładów Górniczych i Hutniczych, instytucji podlegającej Ministerstwu Przemysłu i Handlu, zarządzającej wszystkimi zakładami górnictwa i hutnictwa w Polsce. Tę funkcję pełnił do 1926 roku, zdaniem jego szkolnego kolegi Andrzeja Wierzbickiego instytucją zarządzał w sposób „wzorcowy”¹⁷.

W listopadzie 1922 roku Pełowski bezskutecznie ubiegał się o mandat senatora z listy NPR z województwa poznańskiego (został zastępcą senatora)¹⁸. Wybory w marcu 1928 roku, po zamachu majowym i przejęciu władzy przez sanację, były bardziej szczęśliwe dla polityka. Został wówczas senatorem z ramienia NPR w województwie poznańskim¹⁹. Wszedł w skład Klubu Parlamentarnego NPR, pracował w ramach Komisji Skarbowo-Budżetowej. Jako senator zabierał głos w sprawach budżetowych Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej (7 marca 1929 i 11 marca 1930 roku). Jedną z jego mów została wydana w formie broszury pt. *Praca i opieka społeczna w budżecie Rzeczypospolitej Polskiej* (Warszawa 1929)²⁰.

W listopadzie 1930 roku Pełowski uzyskał reelekcję z województwa poznańskiego z listy wyborczej Centrolewu (bloku koalicyjnego PPS, Stronnictwa Chłopskiego, PSL „Piast”, PSL „Wyzwolenie” i NPR)²¹. Były minister został członkiem Zespołu Senatorów Chrześcijańskiej Demokracji i NPR jako jeden ze współprzewodniczących. Należał do senackiej Komisji Gospodarstwa Społecznego oraz Komisji Skarbowo-Budżetowej. Przemawiał w sprawach ustawy o Państwowym Funduszu Eksportowym (27 lutego 1931 roku), budżetu Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej (6 marca 1931 i 4 marca 1932 roku), ustawy o ubezpieczeniu społecznym (15 marca 1933 roku)²².

W tym okresie wyodrębniły się w NPR dwie frakcje rywalizujące o wpływy w stronnictwie. Oficjalnie osią konfliktu była sprawa współpracy i potencjalnego zjednoczenia NPR z Polskim Stronnictwem Chrze-

¹⁷ A. Wierzbicki, op. cit., s. 253 i 329.

¹⁸ T. i W. Rzepeccy, *Sejm i Senat 1922–1927*, Wielkopolska Księgarnia Nakładowa K. Rzepeckiego, Poznań 1923, s. 390–392.

¹⁹ T. i K. Rzepeccy, *Sejm i Senat 1928–1933*, Wielkopolska Księgarnia Nakładowa K. Rzepeckiego, Poznań 1928, s. 166–168, 208, 240.

²⁰ Na podstawie stenogramów Senatu RP II kadencji (1928–1930).

²¹ *Wyniki wyborów do Senatu*, „Kurier Polski” 1930, nr 323, s. 3.

²² Na podstawie stenogramów Senatu RP III kadencji (1930–1935).

ścijańskiej Demokracji, którą forsował prezes NPR Karol Popiel. Grupa tzw. „inżynierów”, na czele z Adamem Chądzyńskim, Janem Stanisławem Jankowskim oraz Pełowskim, nie popierała konsolidacji, podnosiła słabość organizacyjną chadeków oraz poważne rozbieżności programowe. W praktyce spór dotyczył stosunku NPR do rządzącej sanacji. Grupa Popiela była za zdecydowaną walką z obozem rządowym, a środowisko Pełowskiego szukało potencjalnego porozumienia. W 1935 roku Pełowski, wraz z grupą polityków NPR, odszedł ze stronnictwa w proteście przeciwko podjętej przez Radę Naczelną NPR decyzji o bojkocie wyborów parlamentarnych²³.

Pełowski w latach trzydziestych pracował jako dyrektor w firmie Włókiennicza Spółka Akcyjna Nahum Eitingon i Spółka w Łodzi. Przedsiębiorstwo, dzięki handlowi ze Stanami Zjednoczonymi, było jednym z największych zakładów przemysłowych w Polsce, jego udział w polskim eksporcie tkanin bawełnianych wynosił ponad 50 proc. Pełowskiego i jego pozycję w firmie wspominał dziennikarz i pisarz Jan Bąbiński:

Funkcje Pełowskiego, który jak na szlagona przystało chadzał po eitingowskich fabrykach opasany słuckim pasem, był tytułarne i sprowadzały się, jakbyśmy to dziś określili do podpisywania listy obecności. Narodowo-patriotycznie nastawiony szlagon miał być rzecznikiem eitingowskich interesów przy warszawskim rządzie i za swój podpis otrzymywał 7000 tysięcy złotych miesięcznie. Nie było to jednak dużo. Wszelkie istniały po temu powody, by go całego ozłocić²⁴.

W trakcie II wojny światowej Pełowski został zmuszony przez Niemców do opuszczenia Łodzi. Początkowo zamieszkał w Warszawie, gdzie utrzymywał się z dorywczej działalności handlowej, następnie był prezesem zarządu Fabryki Wyrobów Ceramicznych w Opocznie. Po zakończeniu wojny nie podjął działalności politycznej, nie spotkał się też

²³ Więcej na ten temat, zob. A. Andrusiewicz, *Stronnictwo Pracy 1937–1950. Ze studiów nad dziejami najnowszych chadecji w Polsce*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1998; B. Krzywobłocka, *Chadecja 1918–1937*, Książka i Wiedza, Warszawa 1974; H. Przybylski, *Chrześcijańska Demokracja i Narodowa Partia Robotnicza w latach 1926–1937*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1980; K. Turowski, *Historia ruchu chrześcijańsko-demokratycznego w Polsce*, t. 2, Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych, Warszawa 1989.

²⁴ J. Bąbiński, *Drogi do kariery*, Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 1973, s. 64.

z represjami komunistycznymi. Skupił się na eksperckiej pracy zawodowej w Łodzi w ramach rozwoju polskiego przemysłu. W latach 1945–1947 piastował funkcję dyrektora technicznego w Zakładach Przemysłu Bawełnianego nr 4 im. Stanisława Dubois'a w Łodzi (dawniej „Eitingon i Spółka”). Następnie w latach 1947–1949 był dyrektorem technicznym w Dyrekcji Przemysłu Bawełnianego, a od 1949 do 1954 roku dyrektorem i głównym mechanikiem Zakładów Przemysłu Bawełnianego im. Józefa Stalina w Łodzi. Mimo wieku emerytalnego, pracował dalej jako główny mechanik w Przedsiębiorstwie Usług Ogólnych Przemysłu Bawełnianego w Łodzi²⁵.

Zmarł 23 marca 1960 roku w Łodzi²⁶. Został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie (kwatery 179-3-20,21). Jego pierwszą żoną była, od 1910 roku, Anna z Czarkowskich (1886–1917), następnie po jej śmierci ożenił się w 1927 roku z Janiną z Wolskich (1886–1968). Nie miał dzieci, był jednak ojczymem dla potomstwa swojej drugiej żony z poprzednich małżeństw. W 1924 roku Peplowski został odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski za zasługi w dziedzinie organizacji przemysłowych urzędów państwowych. Otrzymał również w 1937 roku Medal Niepodległości²⁷.

Mateusz Ratyński

²⁵ J.M. Zawadzki, *Senatorowie. Losy wojenne i powojenne*, Kancelaria Senatu, Warszawa 2013, s. 41, 288–289; Archiwum Senatu RP, Teczka osobowa Edwarda Adolfa Peplowskiego; A. Wierzbicki, op. cit., s. 329.

²⁶ Archiwum Sejmu RP, Teczka osobowa Edwarda Adolfa Peplowskiego.

²⁷ *Zarządzenie*, „Monitor Polski” 1924, nr 299, s. 1; Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie, Akta odznaczeniowe Edwarda Adolfa Peplowskiego, sygn. MN 8 XI 1937.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Sejmu RP, Teczka osobowa Edwarda Adolfa Peplowskiego.
Archiwum Senatu RP, Teczka osobowa Edwarda Adolfa Peplowskiego.
Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie, Akta odznaczeniowe Edwarda Adolfa Peplowskiego, sygn. MN 8 XI 1937.

Źródła drukowane

Księga pamiątkowa inżynierów technologów Polaków wychowanców Instytutu Technologicznego w Petersburgu w rocznicę stulecia uczelni, Druk St. Niemiry Syn i S-ka, Warszawa 1933.
Protokoły rządów Wincentego Witosa, t. 1, *Rząd Obrony Narodowej (1920–1921)*, pod red. J. Gmitruka, M. Ratyńskiego, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Warszawa 2022.
Rzepeccy Tadeusz i Karol, *Sejm i Senat 1928–1933*, Wielkopolska Księgarnia Nakładowa K. Rzepeckiego, Poznań 1928.
Rzepeccy Tadeusz i Witold, *Sejm i Senat 1922–1927*, Wielkopolska Księgarnia Nakładowa K. Rzepeckiego, Poznań 1923.
Stenogramy Senatu RP II kadencji (1928–1930).
Stenogramy Senatu RP III kadencji (1930–1935).

Wspomnienia

Bąbiński Jan, *Drogi do kariery*, Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 1973.
Kozicki Stanisław, *Historia Ligi Narodowej. Okres 1882–1907*, „Myśl Polska” (Londyn) 1964.
Popiel Karol, *Wspomnienia polityczne*, Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych, Warszawa 1983.
Pragier Adam, *Czas przeszły dokonany*, t. 1, wstęp i oprac. A. Friszke, E. Pejaś, Muzeum Historii Polski, Warszawa 2018.
Rataj Maciej, *Pamiętniki 1918–1927*, t. 1, Muzeum Historii Polski, wstęp i opracowanie M. Ratyński, Warszawa 2021.
Wierzbicki Andrzej, *Żywy Lewiatan. Wspomnienia*, wstęp i oprac. P. Wierzbicki, Krajowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 2001.
Witos Wincenty, *Dzieła wybrane*, t. 2, *Moje wspomnienia*, wstęp i oprac. E. Karczewski, J.R. Szaflik, Wydawnictwo Instytutu Pamięci Narodowej, Warszawa–Wierchosławice 2024.
Wspomnienia z czasów przynależności do Ligi Narodowej dr. med. Józefata Bohuszewicza, [w:] *Liga Narodowa (1893–1928). Wybór relacji*, wybór, wstęp i oprac. T. Sikorski, A. Wątor, Muzeum Historii Polski, Warszawa 2015.

Prasa

„Goniec Poranny” 1907.

„Kurier Polski” 1930.
„Monitor Polski” 1924.

Opracowania

- Andrusiewicz Andrzej, *Stronnictwo Pracy 1937–1950. Ze studiów nad dziejami najnowszymi chadecji w Polsce*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1998.
- Brzoza Czesław, Stepan Kamil, *Posłowie polscy w parlamencie rosyjskim 1906–1917*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2001.
- Demel Czesław, Krawulski Jerzy, Rzepa Krzysztof, *Działalność Narodowego Stronnictwa Robotników i Narodowej Partii Robotniczej w Wielkopolsce w latach 1917–1937*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Poznań–Warszawa 1980.
- Krzywobłocka Bożena, *Chadecja 1918–1937*, Książka i Wiedza, Warszawa 1974.
- Laska Adam, *Narodowa Partia Robotnicza 1920–1937. Studia z dziejów ruchów społecznych w Drugiej Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo Oświatowe FOSZE, Rzeszów 2004.
- Łukawski Zygmunt, *Koło Polskie w Rosyjskiej Dumie Państwowej w latach 1906–1909*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967.
- Monasterska Teresa, *Narodowy Związek Robotniczy 1905–1920*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1973.
- Paździora Marek, *Górnośląska Narodowa Partia Robotnicza po zamachu majowym 1926–1937*, Śląski Instytut Naukowy, Katowice 1975.
- Pędowski Karol, *Adwokat Adolf Peplowski. Mistrz polskiego słowa*, „Palestra” 1979, nr 8–9.
- Przybylski Henryk, *Chrześcijańska Demokracja i Narodowa Partia Robotnicza w latach 1926–1937*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1980.
- Ratyński Mateusz, Chądzyński Adam, [w:] *Słownik biograficzny polskiego katolicyzmu społecznego*, t. 3, pod red. R. Łatki, Instytut Dziedzictwa Myśli Narodowej im. Romana Dmowskiego i Ignacego Paderewskiego, Wydawnictwo Neriton, Warszawa 2022.
- Ratyński Mateusz, *Koło Polskie w Dumie Państwowej*, [w:] *Encyklopedia ruchu narodowego. Organizacje, wydarzenia, pojęcia*, t. 1, pod red. K. Kawęckiego, Instytut Dziedzictwa Myśli Narodowej im. Romana Dmowskiego i Ignacego Paderewskiego, Wydawnictwo Neriton, Warszawa 2022, s. 30–37.
- Sosnowiec. *Zarys rozwoju miasta*, pod red. H. Rechowicza, Śląski Instytut Naukowy w Katowicach, Warszawa–Kraków 1977.
- Turowski Konstanty, *Historia ruchu chrześcijańsko-demokratycznego w Polsce*, t. 2, Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych, Warszawa 1989.
- Wapiński Roman, *Peplowski Edward Adolf*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 25, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1980.
- Zawadzki Jarosław Maciej, *Senatorowie. Losy wojenne i powojenne*, Kancelaria Senatu, Warszawa 2013.

Edward Adolf Pełowski.
Źródło: domena publiczna

Edward Adolf Pełowski (1880–1960). Engineer, Minister of Labour and Social Welfare, Senator

Keywords

Edward Adolf Pełowski, National League, National Workers' Party, parliamentarism, Ministry of Labour and Social Welfare

Abstract

The article presents the figure and activities of Edward Adolf Pełowski. A mining engineer and graduate of the Saint Petersburg State Institute of Technology, he was an active independence activist affiliated with the National Workers' Union (in the Second Polish Republic with the National Workers' Party) during the Partitions. In the interwar period, Pełowski was a senator of the Second Polish Republic (1928–1935), and also Minister of Labour and Social Welfare (1920–1921). He also held senior positions in companies operating in the mining and textile industries.